

Úvod do ekonomie

Týden 10

Tomáš Cahlík

Obsah

Firmy

- Úvod – rozhodování podle očekávaných nákladů a očekávaných výnosů
- Výroba
- Náklady
- Struktura trhu
  - Dokonalá konkurence
  - Monopol
  - Nedokonalá konkurence
- Zkouškové otázky, Informační zdroje a Navazující kurzy na IES
FSV

Úvod – rozhodování podle očekávaných nákladů a očekávaných výnosů

- Typické rozhodování má formu: Mám provést aktivitu x? Ekonomický přístup: ano, pokud jsou očekávané náklady nižší než očekávané výnosy.
- Náklady a výnosy jsou reciproční: nevynaložení nákladu je totéž jako obdržení výnosu.
- Problém může být s vyčíslením nákladů a výnosů. Dále je třeba se vyvarovat obvyklých chyb: ignorování nákladů příležitosti a neignorování tzv. „utopených nákladů“.

Úvod – rozhodování podle očekávaných nákladů a očekávaných výnosů

■ Příklad 1:

- Jan dostane darem lístek na koncert na nekrytém stadionu
- Věra si ho koupí za 500,- CZK
- Večer moc prší
- Kdo z nich půjde pravděpodobněji na koncert?

Úvod – rozhodování podle očekávaných nákladů a očekávaných výnosů

- Pokud je otázka typu: „Mám zvýšit úroveň aktivity x ?“, odpovídá ekonom: „Ano, pokud je mezní výnos vyšší než mezní náklad.“
  - Mezní náklad je zvýšení celkových nákladů při zvýšení úrovně aktivity o jednotku
  - Mezní výnos je zvýšení celkových výnosů při zvýšení úrovně aktivity o jednotku

Úvod – rozhodování podle očekávaných nákladů a očekávaných výnosů

■ Příklad 2:

- Matěj provozuje na Lipně flotilu tří rybářských lodí
- Předpokládáme, že mezní náklady zvýšení počtu lodí o jednu jsou konstantní – 100 peněžních jednotek na den
- Má Matěj rozšířit svou flotilu o další loď, pokud jsou očekávané výnosy jako v následující tabulce?

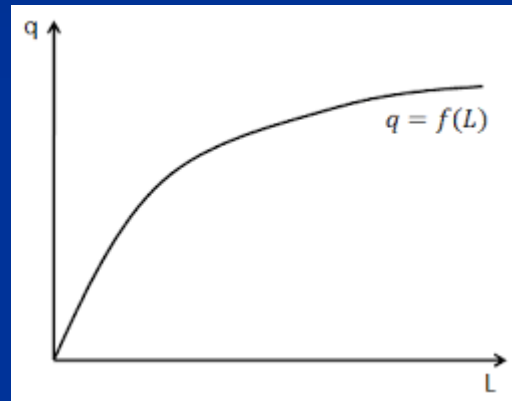
Počet lodí	Denní očekávaný výnos	Průměrný denní očekávaný výnos na loď
0	0	0
1	300	300
2	480	240
3	600	200
4	640	160

Výroba

- Produkční funkce je vztah, který popisuje, jak jsou výrobní faktory (vstupy) transformovány do výstupu.
  - Dlouhé časové období: nejkratší doba potřebná k tomu, aby se všechny výrobní vstupy mohly přizpůsobit situaci.
  - Krátké časové období: nejdelší doba, během níž se aspoň jeden vstup nemůže změnit.
  - Variabilní vstup: vstup, který může být změněn v krátkém časovém období.
  - Fixní vstup: vstup, který nemůže být změněn v krátkém časovém období.

Výroba

- Pro krátkodobou produkční funkci je aplikován zákon snižujícího se mezního produktu.

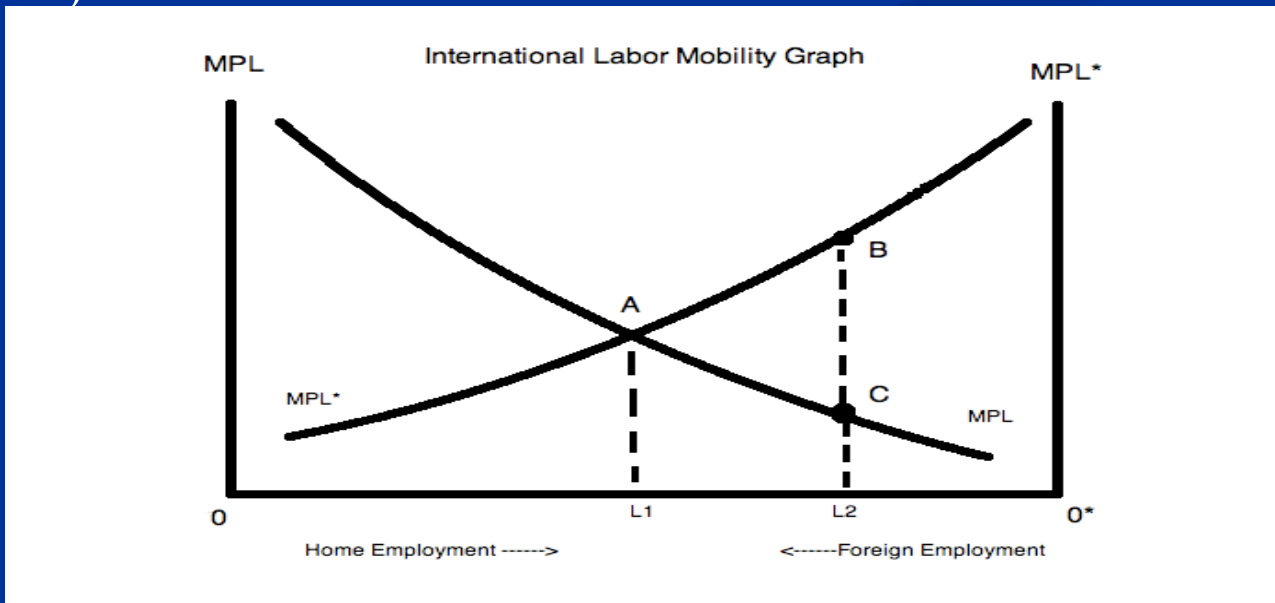

- Při krátkodobé analýze výroby se používají pojmy celkový produkt, mezní produkt a průměrný produkt.

Výroba

- Důležitým krátkodobým praktickým problémem je alokace výrobního vstupu mezi více možných aktivit. Optimální (ve smyslu maximalizace výstupu) je taková alokace, při které se mezní produkty ve všech aktivitách rovnají.

Výroba

- ❑ V dlouhém časovém období je možná substituce mezi výrobními faktory.
- ❑ Produkční funkce má konstantní (snižující se, zvyšující se) výnosy z rozsahu, pokud proporcionální zvýšení všech vstupů způsobí totéž (menší než, větší než) proporcionální zvýšení výstupu.
- ❑ Pokud je v určité výrobě produkční funkce se zvyšujícími se výnosy z rozsahu, říkáme, že při této výrobě jsou úspory z rozsahu.

Náklady

- ❑ Krátkodobé celkové náklady dekomponujeme do fixních a variabilních nákladů, které odpovídají platbám za fixní a variabilní vstupy.
- ❑ Vzhledem k zákonu snižujícího se mezního produktu jsou mezní náklady nad určitou úroveň vstupu stoupající.
- ❑ Dalšími analyzovanými náklady v teoretické ekonomii jsou průměrné celkové náklady, průměrné fixní náklady a průměrné variabilní náklady.
- ❑ Všechny typy nákladů spolu navzájem souvisí. Obvykle se znázorňují v grafech, kde tyto souvislosti musí být správně zohledněny. (Např. křivka mezních nákladů musí protínat křivku průměrných variabilních nákladů v jejím minimu.)

Náklady

- ❑ Problém alokace zadané úrovně výroby mezi různé výrobní jednotky je obdobný problému alokace jednoho vstupu mezi různé výrobní jednotky. Cílem ve druhé úloze je maximalizovat výstup, cílem v první úloze je minimalizovat celkové náklady. Optimálním řešením je alokovat tak, že mezní náklady jsou ve všech výrobních jednotkách stejné. Pozor! Průměrné náklady se přitom často podstatně liší.

Náklady

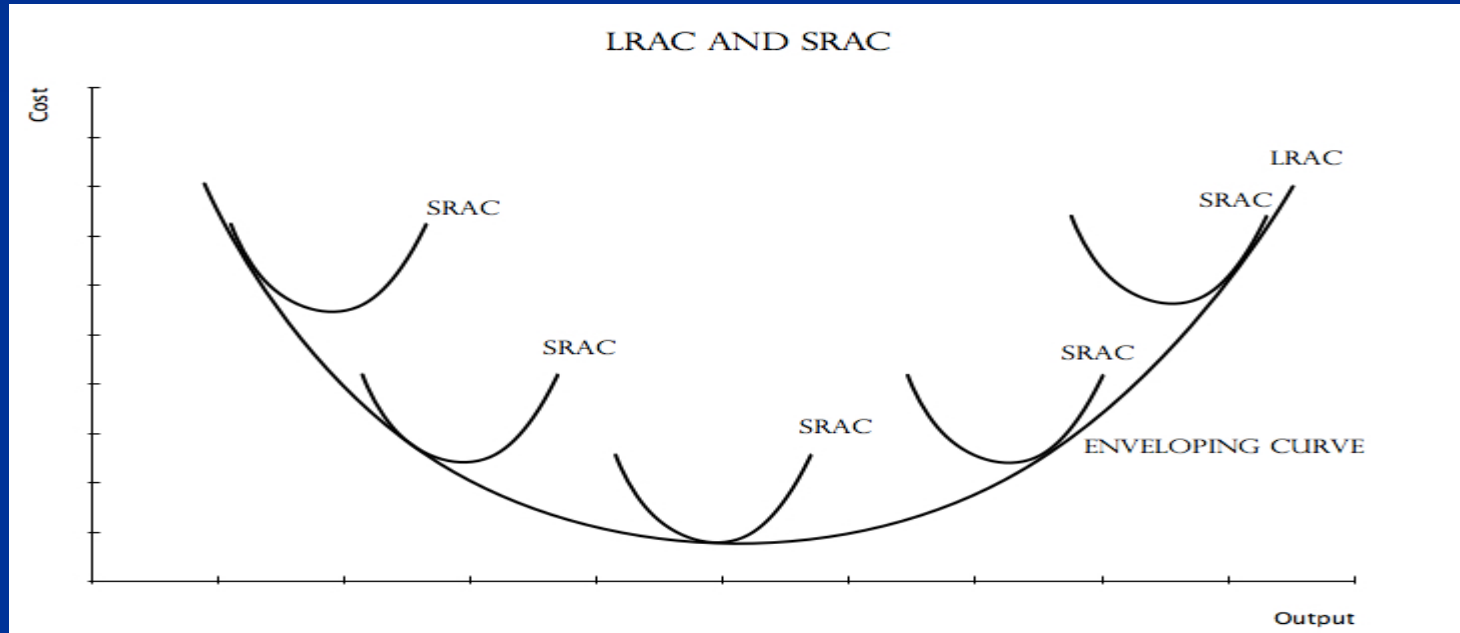
- ❑ V dlouhém časovém období je možná substituce výrobních faktorů. Optimální kombinace závisí na relativních cenách jednotlivých faktorů.

Diskuzní otázky:

- ❑ V méně rozvinutých zemích se často používají „labour-intensive“ technologie, zatímco v rozvinutých zemích „capital-intensive“ technologie. Může to být optimální? Pro koho?
- ❑ Odbory často bojují za zvýšení minimální mzdy, i když se většina jejich členů netýká. Je to optimální? Pro koho?

Náklady

- Pokud má produkční funkce zvyšující se výnosy z rozsahu (konstantní, snižující se), dlouhodobé průměrné celkové náklady (LRAC) klesají (jsou konstantní, stoupají).

- Existuje i vztah mezi krátkodobými (SRAC) a dlouhodobými průměrnými celkovými náklady (LRAC).

Náklady

- ❑ Struktura trhu závisí na dlouhodobých průměrných celkových nákladech (LRAC). Aby firmy přežily, musí minimalizovat náklady dostupných technologií. Pokud křivka LRAC klesá v celém rozsahu, jsou náklady nejnižší tehdy, pokud trh zásobuje jen jedna firma, existuje tzv. přirozený monopol. Pokud má křivka LRAC tvar U (jako v obrázku na předešlém slidu) a pokud je minimum v bodě, který odpovídá podstatnému podílu na trhu, jsou náklady nejnižší tehdy, pokud trh zásobuje několik málo firem. Pokud je minimum v bodě, který odpovídá malému podílu na trhu, nebo pokud je křivka LRAC horizontální či stoupající, je pravděpodobné, že na daném trhu bude hodně firem.

Struktura trhu - Dokonalá konkurence

- ❑ Předpokládaným účelem firmy je maximalizovat ekonomický zisk, čili rozdíl mezi celkovými výnosy a celkovými náklady – explicitními i implicitními. Ekonomický zisk je jiný koncept než účetní zisk – ten počítá pouze s explicitními výnosy a náklady.
- ❑ Dokonalá konkurence předpokládá standardizovaný produkt, firmy neovlivňující tržní cenu, perfektní mobilitu výrobních faktorů a perfektní informovanost prodávajících i kupujících.
- ❑ V dlouhém časovém období mohou kromě toho, že své výrobní vstupy přizpůsobí měnícím se podmínkám firmy na trhu existující, na trh vstupovat i nové firmy a staré firmy mohou odcházet.
- ❑ Konkurence vede k tomu, že ekonomický zisk se zmenšuje; v dlouhodobém rovnovážném bodě by byl nulový a výstup by byl získáván s nejnižšími možnými celkovými náklady.

Struktura trhu - Monopol

- ❑ Monopol je tržní struktura, ve které jedna firma obslouží celý trh. Vzniká, pokud je jednotlivě či v kombinaci splněno pět faktorů: kontrola klíčového vstupu, úspory z rozsahu, patentová ochrana, síťové úspory (network economies) a vládní licence.
- ❑ Na rozdíl od dokonalé konkurence, monopol může při snaze o maximalizaci zisku stanovit cenu. Pokud cenu zvýší, sníží se sice prodané množství, ale celkový nárůst příjmů se může zvětšit. Toto snížení prodaného množství je považováno za snížení efektivity trhu. Monopol může mít ekonomický zisk i dlouhodobě; z definice na trh nevstupují nové firmy.

Struktura trhu - Monopol

- ❑ Antimonopolní politika (v EU v rámci Politiky hospodářské soutěže) je motivována buď snahou o zvýšení efektivity či snahou o zabránění monopolního zisku.
- ❑ U přirozeného monopolu je následujících pět politických alternativ: státní vlastnictví, soukromé vlastnictví s regulovanou cenou, aukční prodej státní licence, otevření vnitřního trhu, a „laissez faire“ (nedělat nic).

Struktura trhu – Nedokonalá konkurence

- Pod nedokonalou konkurenci řadíme dvě struktury trhu: oligopoly a monopolistickou konkurenci

Struktura trhu – Nedokonalá konkurence

- Charakteristickým rysem oligopolních trhů je strategické chování firem: ve svém chování musí brát v úvahu chování ostatních firem. To je samozřejmě možné jen tehdy, pokud firem není mnoho.

Struktura trhu – Nedokonalá konkurence

- Pokud se firmy dohodnou na zvýšení ceny, tj. vytvoří cenový kartel, mohou si mezi sebou vlastně rozdělit monopolní zisk. Tato dohoda je obvykle nelegální, ovšem vždy nestabilní, což je možné ukázat pomocí strategické hry „Vězňovo dilema“.

		A	
		Dodržet smlouvu	Porušit smlouvu
B	Dodržet smlouvu	20, 20	100, 0
	Porušit smlouvu	100, 0	6, 6

Struktura trhu – Nedokonalá konkurence

- Pro monopolistickou konkurenci jsou charakteristické:
  - Existence mnoha firem, z nichž každá produkuje výrobek, který je blízkým, ale neúplným substitutem výrobků ostatních firem.
  - Volný vstup a výstup firem z trhu.

Diskuzní otázky:

Pokud byste chtěli podnikat, jakou právní formu byste zvolili?

Jak byste Váš produkt uvedli na trh?

Zkouškové otázky

1. Aplikujte ekonomický způsob rozhodování na rozhodování o tom, jaký studijní obor a na jaké škole budete studovat. Jak jste postupovali Vy při volbě Vašeho studijního oboru?
2. Shrňte, co víte o produkční funkci.
3. Definujte různé druhy nákladů a vysvětlete jejich význam při rozhodování firem.
4. Stručně popište čtyři různé struktury trhu.
5. Pomocí „Vězňova dilematu“ vysvětlete, proč jsou kartelové dohody nestabilní?

Informační zdroje

- Přednáška, tato prezentace a brouzdání po webu, Khanova škola, Mikroekonomie (Výrobní rozhodnutí a náklady obětované příležitosti – 16 minut, Náklady (průměrné, mezní, fixní a variabilní) – 32 minut, Druhy konkurence – 64 minut, Práce a příjem z mezního produktu – 25 minut, Teorie her a Nashova rovnováha – 37 minut)
- Tato přednáška je postavena na učebnici R.H.Frank, Mikroekonomie a chování, kapitoly 1 a 9 až 13 v 7. anglickém vydání. Českou verzi je možné najít na webu.

Navazující kurzy na IES FSV

■ **Ekonomie I**